

Månadsbrev till Ekumeniska Kommuniteten i Bjärka-Säby

1 maj 2015

Kära systrar och bröder,

Drygt halvvägs in i påsktiden, och förundran får hjärtat att öppna sig som en mussla. Urvalet av bibelläsningar under denna tid vetter mot landet med de vida gränserna. Eller med ett klassiskt uttryck av skomakare Ekström: "Hädanefter blir Vägen väglös." Till påsktiden hör bland annat ett pärlband av texter från profeten Jesaja, alla tycks nu skrivna i ljuset av uppståndelsen. Bara i gårdagens läsning möttes vi av orden:

Till de fångna säger jag: "Gå ut!" och till dem som sitter i mörkret: "Kom fram!" (49:9)

Jag förvandlar alla berg till väg, bygger vägarna högt däruppe. (49:11)

Så sant jag lever, säger Herren, du skall bära dem som smycken, snöra dem om dig som en brudgördel. (49:18)

Och när vi ber och sjunger tidebönerna, med valda antifoner för påsktiden, är det plötsligt som att psalm efter psalm i Psaltaren handlar om Kristi påsk:

Kristus på korset: Inget ont kom över mina läppar trots allt vad människor gjorde. (Ps 17)

Om hur döden, den sista fienden, är dödad: dina vässade pilar sitter i hjärtat på dina fiender, konung. (Ps 45)

Kristus i dödsriket: Dödsrikets snaror omgav mig, framför mig väntade dödens fällor ... då skakade jorden och skälvde, bergens grundvalar darrade, vacklade under hans vrede ... Från höjden fattade han min hand och drog mig upp ur djupa vatten ... han förde mig ut i frihet, han räddade mig, ty han älskar mig. (Ps 18)

Om det liv som aldrig mer ska dö: Han ber dig om liv och du ger det, oändligt många levnadsår. (Ps 21)

*

Påsktiden var i den unga kyrkan tiden för den *mystagogiska* undervisningen. Så som fastan innebar en genomgång av trons fundament, framför allt för dopkandidaterna, så kom nu en särskild tid att tränga in i de stora mysterier man firat under påsken.

Kanske finns inget ord i Nya testamentet som så förtäta fångar detta mysterium som en av den gångna veckans epistelläsningar från Kolosserbrevet, ett brev som för övrigt alltid hör till läsningarna under dessa femtio dagar. Här möter vi den vers som ibland brukar kallas den

kristna mystikens kärnord, den tredje i det tredje kapitlet: *Ni har ju dött och ni lever ett osynligt liv tillsammans med Kristus hos Gud.*

Innan sin påsk hade Jesus sagt: "Dit jag går kan ni inte komma."¹ Och samtidigt sa han: Jag "går bort och bereder plats för er".² Därför kan Paulus säga: han har "uppväckt oss med honom och gett oss en plats i himlen genom Kristus Jesus".³

Det fördolda livet med Kristus hos Gud är den döptes gömställe. Den mystagogiska undervisningen vill göra oss hemmastadda på den platsen. Under påsktiden rotas kyrkan i sin identitet: hon är himlen på jorden. Den plats där vår identitet klarnar är framför allt gudstjänsten. "Vi ska fira mysterierna", sa de tidiga kristna när man på Herrens dag gick till Guds hus för att fira liturgin. Vi säger att vi ska "fira gudstjänst", eller att vi "går på möte". När de första kristna uttryckte sig som de gjorde var det inte ett sätt att framstå som märkvärdig eller högtidlig. "Fira mysterierna" var självfallet vad man gjorde i gudstjänsten!

Intressant nog förekommer ordet mystik ytterst sällan i den tidigkristna litteraturen. Desto oftare möter vi ordet mysterium, frekvent brukat även i Nya testamentet. Det grekiska ordet *mysterion* översätts i våra biblar med hemlighet. "Jag har fått insikt i hemligheten med Kristus",⁴ skriver Paulus i Efesierbrevet, den epistel där detta ord oftast återkommer. I litteraturen under de följande åren, kyrkofädernas skrifter, knyts nästan alltid detta ord till gudstjänsten. Mystik hade inte med privata andliga upplevelser att göra; mysteriet avslöjades när man tillsammans firade det.

Vad menade de första århundradenas kristna när de tala om att "fira mysterierna"? Man firade helt enkelt minnet av vad Jesus gjort. De stora händelserna i Kristi liv återberättades, framför allt hans lidande, död, begravning, uppståndelse och himmelfärd. Men inte bara som händelser som hörde historien till. De utspelade sig i ett pågående nu. Man firade inte bara minnet. Man firade själva skeendet. Gudstjänstens tempus är alltid presens. När himmelfärden firades i Jerusalem – skildrat i Egerias resebrev från 300-talet – inleddes gudstjänsten på Olivberget. Och plötsligt blev det så levande: när Kristus steg upp till Faderns högra sida tog den mänskliga naturen plats i himlen. Från den dagen är det en av oss, en människa, som sitter på Faderns högra sida. Och i hans liv är vårt liv dolt, osynligt men verkligt. *Vi har fått en plats i himlen!*

Det finns ett moment i liturgin som är en manifestation av denna andliga verklighet, ett genomlyst ögonblick. *Anafora* på grekiska, *Sursum corda* på latin. Det motsvaras av celebrantens inledande uppmaning till församlingen när den eukaristiska liturgin på allvar tar sin början: *Upplyft era hjärtan!* Just dessa ord hör till de äldsta bevarade från den urkristna gudstjänsten. Redan på 200-talet, sannolikt ännu tidigare, användes de i församlingarna. Varifrån kommer orden? När Johannes i sin uppenbarelse på Patmos får blicka in i den pågående himmelska gudstjänsten, hör han en röst som säger till honom: "Kom hit upp!"⁵ Varje gång vi hör celebranten säga "Upplyft era hjärtan!", är det i själva verket Jesus som kallar på oss: *Kom hit upp!* På den dag som är utanför tiden – uppståndelsens dag – träder kyrkan ut ur tidens kalender, hon stiger upp till himlen, till den plats där hon hör hemma, för att hon ska bli himlen på jorden och redan i denna tidsålder leva i annan tid än klocktiden: eukaristisk tid.

¹ Joh 13:33.

² Joh 14:3.

³ Ef 2:6.

⁴ Ef 3:4.

⁵ Upp 4:1.

*

Förra söndagen – den fjärde i påsktiden – predikade jag i två kyrkor i centrala Oslo, som båda samlar ett betydande antal unga människor i sina gudstjänster. I Markuskyrkan firar en ung församling, ansluten till pingströrelsen och under ledning av Stephan och Anne Christiansen, sina gudstjänster sedan snart ett år tillbaka. Efter att tidigare ha varit hänvisade till tillfälliga lokaler fick man möjlighet att flytta in i en äldre kyrka som tillhört Norska kyrkan, men som inte längre användes. Efter att ha deltagit i deras gudstjänst på förmiddagen, besökte jag på kvällen Storsalen, en församling inom Indre Missionen som är en del av Norska kyrkan, och leds av den unge prästen Vegard Husby.

De två gudstjänsterna hade delvis olika karaktär, men den gemensamma nämnaren var att i bägge utgjorde eukaristin – nattvarden – det bärande inslaget i gudstjänsten, på samma gång som gudstjänsterna, var och en på sitt sätt, präglades av musik och sång som kan beskrivas som "contemporary". Det berättades för mig att man i bägge dessa församlingar nu firar nattvard varje söndag, och kanske är församlingen *Jesus Church* i Markuskyrkan den enda inom den norska pingströrelsen som gör det i dag. Den eukaristiska liturgin skiljde sig något åt i de två gudstjänstfirande församlingarna, men jag slogs av hur tydligt de bärande momenten fanns med i bägge: kyrielitania, trosbekännelse, Helig (*Sanctus*), nattvardsböner med instiftelseord, O Guds lamm (*Agnus Dei*).

I båda fallen rör det sig om församlingar i en storstad som samlar människor från inte minst frikyrklig bakgrund, och som arbetar medvetet med koncentrationen och fördjupningen av sin gudstjänst. Det är inte enbart i Sverige som det i dag pågår en reflexion kring gudstjänstens identitet och framtid. Den nyligen utkomna boken av elva pastorer och teologer inom frikyrkan, *Söndag – gudstjänst i en ny tid* (Libris), har redan väckt uppmärksamhet och flera av dess författare deltog i ett seminarium om gudstjänsten i frikyrkan som församlingen United i Malmö stod värd för förra veckan. Just denna församling, med Magnus Persson som föreståndare, är det mest slående exemplet inom svensk pingströrelse just nu på en större församling som medvetet valt att införa en söndagsgudstjänst med ett traditionellt liturgiskt ordo. I en självvranssakande artikel om församlingens utveckling de senaste åren skriver Magnus Persson i senaste numret av tidskriften *Keryx*:

Frågorna om god teologi och vad som är evangeliets kärna, och i förlängningen också gudstjänstens former, trängde sig igenom bruset av synbar framgång hos oss i United för drygt sex år sedan. Med stor iver och med ett pragmatiskt förhållningssätt hade vi under flera år gjort allt vi kunnat för att utforma en "relevant gudstjänst". Det innebar för oss en gudstjänst som kunde locka stora skaror till kyrkan och som kunde beröra den sekulära människan. Detta visade sig dock med tiden vara en återvändsgränd. Medan malmöborna i någon mening blev evangeliserade, blev vi själva med tiden mer och mer sekulariserade. Tron fördjupades inte, den snarare förytligades. Trots intensiv verksamhet och hyfsade resultat enligt de frikyrkliga måttskalorna dolde sig andlig fattigdom och näringsbrist under den fräscha ytan. Vi gav folk precis vad de ville ha men inte vad Guds Ord säger att de behöver. Vårt arbete gav direkt avkastning men resultaten var ofta ytliga och kortlivade.

Han konstaterar vidare:

Om kyrkans resultat uteslutande mäts i hur många man kan samla till gudstjänst, ja då lyckades vi i United ganska bra, i alla fall kortsiktigt. Men om kyrkans och gudstjänstens uppgift är att sakta men säkert forma hjärta och tanke, liv och handling till Kristuslikhet, då lyckades vi sämre. Stilen, formen och kulturen vi medvetet skapade för att nå så många som möjligt och göra kyrkan så lite kyrklig som möjligt, hade dåliga bieffekter. Det verkade till och med som om våra

former och uttryck lockade fram och förädlade sådant i oss som Kristus kom för att befria oss från. Vi skapade en miljö som långsiktigt varken gynnande evangeliets spridning i vår omgivning eller dess fördjupning i våra egna liv. Därför behöver frågan om vad vi gör med gudstjänsten vara underordnad den mycket viktigare frågan om vad gudstjänsten gör med oss?

Den nyutkomna boken, *Söndag – gudstjänst i en ny tid*, tar sin utgångspunkt i de utmaningar den frikyrkliga gudstjänsten i dag står inför. Ett av bokens kapitel, författat av Robert Eriksson och Carin Dernulf, inleds med berättelsen om en ung kvinnas första besök i en relativt nystartad församling:

Där är fullt med unga människor. Hon slås av hur trevliga alla verkar, men tänker också att de ser så lika ut på något sätt. När gudstjänsten startar inser hon med en gång hur proffsigt allting är. De medverkande på scenen sjunger lika bra som professionella sångare. Deras kläder matchar varandra perfekt, och ljud och ljus förstärker känslan av en riktigt bra show. Gitarristen spelar ett imponerande gitarrsolo och alla jublar. Efter ett tag kliver predikanten fram. Han är en skicklig talare, eller nästan mer som en standup-komiker, funderar hon. Alla skrattar och klappar i händerna åt hans träffsäkra poänger. Efter predikan fortsätter musiken. När det hela är över stannar vår vän och hennes kollega kvar ett tag och pratar med flera andra som varit med. Alla verkar nöjda med gudstjänsten. De kommenterar musikerna, sångarna och pastorns roliga skämt. Någon tycker kanske att han pratade lite länge men annars är allas uppfattning att det varit ett starkt möte. När hon några dagar senare berättar om sin upplevelse är hon både imponerad och lite frågande. Det professionella anslaget och trendkänsligheten var inte alls vad hon väntat sig: "Det var ju värre än på Stureplan. Man kände nästan att man inte platsade." Visst hade det varit kul, men hennes kommentar var att det kändes som att vara åskådare på vilken konsert som helst, med den enda skillnaden att sångerna handlade om Jesus.

*

Såväl författarna till den nyutkomna boken som Magnus Persson är tydliga med att frikyrkan behöver ta gudstjänstens form på betydligt större allvar, och därmed också knyta an till den liturgiska traditionen. Det är inte självklart en väg som leder till ovationer, men den kan bära frukt i något långt viktigare. Som Magnus Persson uttrycker det: "Till en början kan en gudstjänst som följer ett historiskt liturgiskt mönster upplevas som både oattraktiv och otillgänglig för en modern människa, men den har en märklig förmåga att möta våra djupaste behov om vi ger den lite tid." Eller med Joakim Hagerius ord, pastor i Saronkyrkan i Göteborg, i boken om gudstjänst i en ny tid: "Den struktur som togs fram i den tidiga kyrkan ger gudstjänsten en grammatik som bär tron, inte tvärtom. Om det ligger någon sanning i uttrycket att 'så som vi firar gudstjänst, så kommer vi att tro', då är ett slitstarkt gudstjänstfirande kanske det viktigaste vi kan ge till nästa generation."

Det finns hoppfulla tecken. Det förstärktes hos mig under besöket i Oslo den gångna helgen, och det bekräftas av det samtal i frågan som engagerar allt fler. "Liturgi" är inte längre ett udda inslag, betraktat med misstänksamhet, i frikyrkan. Ett växande antal frikyrkoförsamlingar värjer sig mot en utveckling där gudstjänsten blir en förlängning av populärkulturen, rentav ett eko från Stureplan. Församlingar som Saronkyrkan i Göteborg, Johanneskyrkan i Linköping och United i Malmö firar mässa i sin huvudgudstjänst varje söndag. Och fler följer efter. De elva författarna till *Söndag – gudstjänst i en ny tid* beskriver i bokens inledning gudstjänsten som "den kristna trons livgivande centrum". De konstaterar samfällt och övertygande:

... den formar oss, den riktar oss och den gör oss till tillbedjande, tacksamma människor. Men gudstjänsten är inte bara en sociologisk händelse, det vill säga en formativ erfarenhet bland andra formativa erfarenheter i världen. Den är också teologisk: Gud är verksam i den. I gudstjänsten samlas vi för att möta Herren och få del av hans uppståndelseliv. Men i det som sker är Gud och värld så intimt förenade att det ena inte kan skiljas från det andra. Nattvardens bröd, dopets vatten och förbönens olja kan inte skiljas från den gudomliga nåd som de är bärare av; integrationen av Ande och materia är för djup. Gud verkar i och genom gudstjänstens olika moment: ordningen, predikan, sången, bönen, nattvarden, eftermötet, kreativiteten, delaktigheten, festerna – ja, genom själva rummet.

Samtalet om gudstjänsten behöver fortsätta. I vår egen gemenskap är det ständigt aktuellt, och jag vill i det sammanhanget påminna om Johannesakademins årliga seminarium på annandag pingst, som i år har eukaristin som ämne. Samuel Rubenson, Anders Arborelius, Thomas Arentzen och Lennart Thörn är några av talarna.

*

Det var med anledning av att vår kommunitets Synaxarium utkom på norska som jag den gångna helgen reste direkt från San Masseo, Monastero di Boses kloster i Assisi där vi haft såväl retreat som en kurs om gudstjänstens spiritualitet, till Norge. Utöver Oslo besöktes Kristiansand, Stavanger och Bergen, något som även inneburit många goda möten med såväl medlemmar i vår kommunitet som vänner till oss. Norge har blivit alltmer närvarande i Bjärka-Säby. För den saken kan vi bara tacka Gud! Den största gruppen i Norge med anknytning till Ekumeniska Kommuniteten finns just nu i Kristiansand. Efter det offentliga samtalet med den sympatiske biskop Stein i stadens domkyrka i måndags kväll, mötte jag vännerna från vår gemenskap för samtal och ett sent completorium. Från hösten 2015 planerar kommunitetens medlemmar regelbundet eukaristifirande i domkyrkan i Kristiansand, något som redan tagit sin början i domkyrkan i Hamar, en gång i månaden. Som alltid sker dessa gudstjänster i samverkan mellan Ekumeniska Kommuniteten och den lokala församlingen, i det här fallet de två domkyrkorna.

Men det är inte bara livet på Bjärka-Säby som tycks vara till inspiration för många norrmän, det omvända gäller i ännu högre grad. Jag tänker då inte minst på ett stort antal personer från vårt västra grannland som de senaste åren varit en del av husfolket på Nya Slottet. En av dem, Per Øystein Opdal, bjöd mig på en vidunderlig indisk soppa i sitt hem i Bergen efter boksamtalet i Johanneskirken vid middagstid i onsdags. Han är bara en av många goda representanter västerifrån som genom sin trofasthet och lågmälda hängivenhet lämnat avtryck hos oss och bidragit till den goda harmonin och stabiliteten i husfolket. En annan bidragande orsak till det, och som jag gärna vill framhålla, har varit att vi under senare år även haft flera medlemmar i husfolket med avsevärd livserfarenhet. Det har berikat gemenskapen.

Det kan alltså finnas anledning att påminna om: att tillhöra husfolket är inte reserverat för den grupp vi ibland kallar "19-39". För yngre människor, som söker sin livsväg, är det naturligtvis ovärderligt att få "vara munk" under ett år, som man säger i buddhistisk tradition. Men även för den som nått mogen ålder kan ett år på Bjärka-Säby, om omständigheterna tillåter det, vara en möjlighet till egen fördjupning, något jag gärna skickar med till dig som läser mitt brev. Och även om det inte skulle vara aktuellt för din egen del just nu, kanske du känner någon som du tror skulle ha glädje av att ingå i husfolket under en tid. Ge gärna tanken vidare, och var med oss i bönen om att Guds försyn även i fortsättningen ska leda de personer till Bjärka-Säby som både kan vara en gåva till husfolksgemenskapen men som också själva genom ett sådant år får möjlighet att söka Gud i bön och arbete, gemenskap och studier.

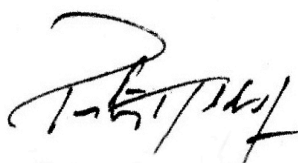
Hur blir man antagen till husfolket? Vi har i många år haft en ordning som innebär att den som hör av sig och visar intresse välkomnas på en så kallad provvecka. Den är helt förutsättningslös. Man deltar då i husfolkets livsrytm med bön och arbete, och får därmed göra sig en bild av vad husfolklivet innebär: sex timmars arbete om dagen fem dagar i veckan, deltagande i de fyra dagliga tidebönerna, tid för andlig läsning och gemensam vägledning i grupp, och inte minst att dela hushållsgemenskapen i en *klausur*, en enkel men avskild "bostad", en för män och en för kvinnor. (Under våren har för övrigt två nya klausurer byggts på Slottsannexets norra vind, och bröderna flyttar in i en av dessa i början av denna månad.) Inga beslut om framtiden fattas i samband med provveckan, utan när den är avslutad återvänder man hem och reflekterar över sina erfarenheter. Om intresset kvarstår tas samtalet upp med någon i den grupp som har ansvar för husfolket. Det ska också tilläggas att under den tid man tillhör husfolket på Nya Slottet har man en personlig följeslagare som man möter för vägledningssamtal en gång i veckan.

*

Påskens femtio dagar går nu snart in i sitt avslutande skede med firandet av Kristi himmelfärd den 14 maj, följt av pingstnovenans nio dagar som leder fram till pingstens stora fest, färgad av eld. Lagom till dess kommer nästa provutgåva i vår nya serie med tidebönsböcker, den omfattar påsktiden fram till pingst. Boken innehåller dagliga tideböner för påskveckan – som även kan användas under påsktiden i övrigt – samt för Kristi himmelfärds dag och samtliga dagar under novenan med pingstdagen som fullbordan. Den kan som vanligt beställas både som bok och i e-utgåva. Framför allt vill jag uppmuntra oss att göra pingstnovenan till dagar att fylla med längtan efter Anden.

Den helige Josef, arbetarens dag.

Er tillgivne,

A handwritten signature in black ink, appearing to be 'P. K. H.' or similar, written in a cursive style.